

Hanna Szczechowicz

Dzisiejszy Wołyń : wołyńska obłast'

Niepodległość i Pamięć 15/1 (27) [1], 267-271

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hanna Szczechowicz

Instytut Humanistyczny Państwowej Wyższej
Szkoły Zawodowej we Włocławku

Dzisiejszy Wołyń. Wołyńska obłast'

Ziemia Wołyńska jest krainą geograficzno-historyczną położoną w zachodniej części Ukrainy w dorzeczu górnego Bugu oraz dopływów Dniepru: Prypeci, Styru, Horynia i Stucza. Na Wołyniu spotkać można wiele elementów kultury polskiej wynikających z wielowiekowego współistnienia narodu polskiego i ukraińskiego. Losy Ukraińców spłoty się z polskimi w stopniu większym niż losy jakiegokolwiek innego narodu. Polska i Ukraina mają wspólną granicę położoną w „strefie międzymorza” na obszarze pomiędzy Morzem Bałtyckim a Morzem Czarnym. Przez Polskę i Ukrainę przebiega granica „rozłamu cywilizacyjnego” między euroazjatycką Federacją Rosyjską, a państwami Europy Zachodniej. Obydwa kraje znajdują się w polu strategicznych interesów Federacji Rosyjskiej¹. Współczesny podział administracyjno-terytorialny Ukrainy zachował system radziecki i stare nazwy: obwód (obłast'), rejon (rajon), miasto, osiedle, wieś. Obwody posiadają regionalną specyfikę podziału administracyjno-terytorialnego. Liczba rejonów, miast, osiedli typu miejskiego oraz wsi w poszczególnych obwodach zależy od wielkości ich terytorium, liczby ludności i specyficznych cech rozwoju historycznego. Charakterystyczną cechą podziału administracyjno-terytorialnego na obszarach wiejskich jest prawie trzykrotna przewaga osiedli wiejskich nad liczbą rad wiejskich, stanowiących odpowiednik gmin w Polsce. W rejonach, gdzie przeważają małe wsie, jedna rada wiejska zarządza nawet trzy razy większą liczbą osiedli wiejskich niż tam, gdzie wielkość tych osiedli jest znacznie większa. Podział administracyjno-terytorialny Ukrainy ciągle się zmienia. Wsie przekształcają się w osiedla typu miejskiego, a osiedla stają się miastami. Stare rejonu łączą się i powstają nowe. Najistotniejszą zmianą w podziale administracyjnym Ukrainy było przejście w 1932 r. od okręgów do obwodów i rejonów. Zmiany te prowadziły do wydzielenia nowych obwodów i uściślenia sieci rejonów administracyjnych. Obwód wołyński z głównym ośrodkiem w Łucku został utworzony w roku 1939 kiedy zachodnie i południowo-zachodnie terytoria dzisiejszej Ukrainy weszły w skład ówczesnego Związku Radzieckiego². Jest to niezwykle rzadki przypadek, aby do dnia dzisiejszego utrzymała się nazwa terenu w oficjalnych jednostkach pomimo wielu zmian i trudnych wydarzeń historycznych. Historyczny Wołyń został w całości włączony do Ukrainy Radzieckiej i podzielony pomiędzy pięcioma obwodami: wołyńskim, rówieńskim, kamieniecko-podolskim

1 W. Połohało, *Strategiczne partnerstwo Ukrainy i Polski* [w:] *Stosunki polsko-ukraińskie*, red. J. Kozakiewicz, Kraków 1998, s. 81-82.

2 F. Zastawnyj, W. Kusiński, *Ukraina. Przyroda-ludność-gospodarka*, Warszawa 2003, s. 12-13.

i żytomierskim. W czasie najazdu Niemiec hitlerowskich na ZSRR w lipcu 1941 r. Wołyń został włączony do Komisariatu Rzeszy „Ukraina” jako generalny okręg „W-Podole”. Latem 1944 r. został ponownie opanowany przez Armię Radziecką³. W ramach ZSRR Wołyń znalazł się w Ukraińskiej SRR, która 24 sierpnia 1991 r. uzyskała pełną niepodległość stając się Republiką Ukrainą. Dawny Wołyń liczący 40,3 tys. kilometrów kwadratowych został podzielony między cztery obwody: wołyński, rówieński, żytomierski i tarnopolski⁴. Dzisiaj obwód wołyński jest jednym z 24 obwodów Ukrainy⁵. Graniczy z obwodami: rówieńskim od wschodu, lwowskim od południa, brzeskim od północy i województwem lubelskim od zachodu. Na północy sąsiaduje z Białorusią a na zachodzie z Polską. Rzeka Bug stanowi jednocześnie granicę polsko-ukraińską i granicę obwodu wołyńskiego z obecnym województwem lubelskim. Administracyjnie obwód wołyński dzieli się na 16 rejonów: horochiowski, iwanycziwski, kamiń-kaszyrski, kiwerciwski, kowelski, liubeszowski, liubomski, łokaczyński, łucki, manewycki, ratniwski, rożyszczeński, starowyżiwski, szacki, turijski, wołodmyr-wołyński, 11 miast, w tym 4 o randze rejonu: Kowel, Łuck, Nowowołyńsk, Włodzimierz Wołyński oraz 7 pozostałych miast: Beresteczko, Horochów, Kamień Koszyrski, Kiwerce, Lubomol, Rożyszcze, Uściług podporządkowanych rejonowi, 22 osiedla typu miejskiego i 1053 osiedla wiejskie. Każda z tych jednostek ma własne organy zarządzania i strukturę społeczno-gospodarczą wynikającą ze specyficznych cech środowiska. Obszar obwodu wołyńskiego wynosi ok. 20,1 tys. kilometrów kwadratowych⁶. Mieszka tam 1040,4 tys. ludności, z czego 96% stanowią Ukraińcy, 4% mieszkańcy innych narodowości, a wśród nich Rosjanie, Polacy, Białorusini, Mołdawianie, Żydzi i inni. Językiem ojczystym jest język ukraiński. Polityka asymilacyjna i zakaz używania języka ukraińskiego w czasach radzieckich doprowadziły do znacznego ograniczenia sfery jego oddziaływania. W głębi serca mieszkańcy nie wyrzekli się swojej tożsamości i podkreślali, że prowincjonalny język ukraiński jest ich naturalnym językiem. Szczególnie ostra rusyfikacja przebiegała w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Przyczyniła się do kształtowania postaw, które wiązały się z dążeniem do odbudowy instytucji życia narodowego, organizacji oświatowych, kulturalnych, naukowych i wyznaniowych. Ukraińcy w obronie Kościoła okazali się skuteczni. Pomimo prześladowań Cerkiew Prawosławna przetrwała⁷. W obwodzie wołyńskim dominuje Cerkiew Prawosławna organizacyjnie podzielona na Ukraińską Cerkiew Prawosławną podlegającą Patriarchatowi Moskiewskiemu i Ukraińską Cerkiew Prawosławną podlegającą Patriarchatowi Kijowskiemu oraz Autokefaliczną Cerkiew Prawosławną.

Obwód wołyński wyróżnia się specyficznymi cechami środowiska geograficznego. W strukturze zabudowań dominują małe miasta i niewielkie osiedla typu miejskiego oraz małe wsie o charakterystycznym długim dwurzędowym układzie zagród. W niektórych rejonach zachowały się chutory – pojedyncze gospodarstwa położone na rozległym obszarze. Mieszkająca na tym obszarze ludność jest prawie równomiernie rozmieszczona, ale w niektórych rejonach niewielką przewagę posiada ludność miejska – 50,2%, w porównaniu z ludnością wiejską – 49,8%. Gęstość zaludnienia wynosi 66,9 osób na kilometr kwadratowy. W obwodzie wołyńskim mają miejsce migracje wewnętrzne

3 *Britannica, Edycja polska* t. 47, Poznań 2005, s. 104.

4 *Ukraina. Księga faktów*, Charków 2006, s. 124-126

5 *Administracyjna mapa Ukrainy*, Kijów 2006.

6 Tamże.

7 A. Chojnowski, *Ukraina*, Warszawa 1997, s. 193.

związane z przemieszczaniem się ludności ze wsi do miast i z miast do miejscowości wiejskich w poszukiwaniu pracy i lepszych zarobków. Bezrobocie w przemyśle lekkim i spadek produkcji oraz niska towarowość rolnictwa i przestarzałe technologie stanowią główne problemy ekonomiczne regionu posiadającego ogromny potencjał gospodarczy. Głównym problemem dotychczas nie rozwiązany w sposób jednoznaczny jest władanie ziemią. W długim procesie historycznym wykształcił się tutaj typ chłopa, który posiadał wielowiekowe doświadczenie, zamiłowanie i umiejętność pracy na roli. Dominacja społeczeństwa wiejskiego miała ogromny wpływ na charakter wołyńskiej gospodarki, dlatego 3 grudnia 1999 r. prezydent Ukrainy wydał dekret w sprawie niezwłocznych poczynań odnośnie przyspieszenia reformowania sektora gospodarki. W tym dokumencie dał sygnał do przeprowadzenia prywatyzacji przedsiębiorstw rolnych na zasadach uwłaszczenia ziemi i dobytku. Jego realizacja prowadzi do zreformowania całego sektora agrarnego i utworzenia nowej grupy społecznej rzeczywistych właścicieli ziemskich⁸.

Wśród krain geograficznych obwodu wołyńskiego wyróżnia się Polesie Wołyńskie położone w północnej i środkowej jego części. Na południu znajduje się właściwy Wołyń. Granica przebiega wzdłuż linii Luboml-Kowel-Równne-Korzec. Rozległe tereny Polesia Wołyńskiego zajmuje płaska równina pokryta błotami, bagnami i lasami. Faliście pagórki Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej porozcinane są dolinami rzecznyymi i wąwozami, a naturalna roślinność leśno-stepowa została w większości zagospodarowana. W obwodzie wołyńskim tak jak w całej Ukrainie przeważa rolnicze użytkowanie ziemi, pozostałą jej część zajmują lasy, osiedla, drogi i wody. Rolnictwo nastawione jest na produkcję zbóż, lnu, ziemniaków, mięsa, mleka i buraków cukrowych. Przy zapewnieniu należytego wyposażenia w maszyny, nawozy mineralne, herbicydy i optymalizacji wykorzystania ziemi produkcja rolnicza może znacznie wzrosnąć, zapewniając pełne zaspokojenie potrzeb żywnościowych ludności, a także umożliwi eksport wielu produktów rolnych do krajów sąsiednich. Obwód wołyński wraz z obwodem rówieńskim tworzy Zachodniopoleski Region Gospodarczy. Pod względem struktury gospodarki region jest wyraźnie przemysłowo-rolniczy. Dominuje przemysł: spożywczy, maszynowy, energetyczny, lekki, chemiczny i górniczy⁹. Na pograniczu obwodu wołyńskiego i lwowskiego znajduje się Lwowsko-Wołyńskie Zagłębie Węglowe, wydobywany tu węgiel kamienny jest wykorzystywany w elektrowniach ciepłych. Zabezpiecza dostawę węgla do zachodnich rejonów Ukrainy, położonych w znacznej odległości od Donbasu.

Charakterystyczną cechą obwodu wołyńskiego jest duża różnorodność środowiska przyrodniczego i gospodarki. Korzystne warunki przyrodnicze, zasoby naturalne, cenne kopaliny, żyzne gleby darniowo-bielicowe i średniozielicowane stanowią bogactwo zasobów roślinnych w szczególności lasów iglastych i liściastych. Wśród drzew liściastych najbardziej powszechny jest dąb, olcha, grab, a wśród iglastych sosna. Na terenie obwodu wołyńskiego w dorzeczu Bugu i Prypeci przy granicy Ukrainy z Polską i Białorusią leży Szacki Park Narodowy. Jego obszar wynosi 32,5 tys. hektarów. 19% jego powierzchni zajmują 22 jeziora, w których żyje ponad 28 gatunków ryb. W rejonie Pojezierza Szackiego zachowały się unikatowe kompleksy przyrodnicze. Piaszczysta równina, miejscami zabagniona, w znacznej części porośnięta jest lasami sosnowymi z domieszką brzozy i dębu. W dolnym piętrze roślinności występują zaro-

8 F. Zastawnyj, W. Kusiński, op. cit., s. 214.

9 Tamże, s. 277.

śla borówki czernicy i zielone mchy. Na tym obszarze występuje ponad 800 gatunków roślin, w tym 400 bardzo rzadkich. Szacki Park Narodowy składa się ze strefy ochronnej i rekreacyjnej oraz obszarów należących do sfery działalności gospodarczej skupionej na pozyskiwaniu drewna i wykorzystaniu walorów turystycznych kompleksów leśnych. Woda w jeziorach jest wyjątkowo czysta, nasycona tlenem ma naturalny słabo zasadowy odczyn i nadaje się do picia. Źródła różnorodnych wód mineralnych o zróżnicowanych właściwościach leczniczych, czyste powietrze nasycone wiosną i latem aromatem świerków, jodeł, jałowców, a także zapachem ziół tworzą korzystne warunki do leczenia i odpoczynku. Wielki potencjał rekreacyjno-turystyczny kryją w sobie obiekty i obszary chronione, rezerwaty, pomniki przyrody, ogrody botaniczne, parki dendrologiczne. Ze względu na jakość i różnorodność walorów turystycznych obwód wołyński może stać się rejonem wypoczynku o dużej randze międzynarodowej¹⁰. Ważnym elementem międzynarodowych kontaktów na obszarze Wołynia jest Związek Transgraniczny Euroregion Bug, w którego skład wchodzi, położone po obu stronach rzeki, obszary przygraniczne trzech państw: Białorusi, Polski i Ukrainy. Euroregion Bug utworzony został w wyniku porozumienia podpisanego w Łucku 29 września 1995 r. przez wojewodów: chełmskiego, lubelskiego, tarnobrzesckiego i zamojskiego oraz przewodniczącego Wołyńskiej Rady Obwodowej. Odgrywa on istotną rolę w zakresie inicjowania, wspomagania i budowania współpracy samorządów, społeczności lokalnych i władz administracyjnych¹¹. Prowadzone przez Euroregion Bug działania obejmują: rozbudowę infrastruktury granicznej, realizację programu „Czysty Bug”, wspieranie inicjatyw i projektów w nauce, gospodarce i ochronie środowiska, organizowanie imprez kulturalnych oraz współpracę placówek oświatowych. Do tradycji weszły takie imprezy jak: Nadbużańskie Spotkania Artystyczne, Dni Kultury Polskiej na Wołyniu, Polskie Lato z Folklorem, Międzynarodowe Spotkania Chórów i inne. Współpraca transgraniczna unormowana jest 48 porozumieniami i prowadzi ją 8 województw: podkarpackie, opolskie, wielkopolskie, lubelskie, śląskie, świętokrzyskie, pomorskie i mazowieckie. Po stronie ukraińskiej najaktywniejsze są obwody: zakarpacki, lwowski, wołyński i ługański¹². Ważnym elementem wzajemnych stosunków jest współpraca polityczna, gospodarcza i handlowa, która stale wzrasta, ale jej możliwości są daleko większe. Zaangażowanie społeczeństwa ukraińskiego na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego oraz materialnych warunków do życia wymaga aktywnych kontaktów ze społeczeństwami innych państw oraz rozwijania różnych form aktywności obywatelskiej. Na początku budowania pluralistycznej sceny politycznej największe poparcie na Ukrainie Zachodniej uzyskał Blok „Nasza Ukraina”, utworzony w roku 2001 przez Wiktora Juszczenkę, głoszący program typowy dla współczesnej socjaldemokracji europejskiej, opowiadający się za ustrojem demokratycznym, wolnością, solidarnością, gwarantujący prawa socjalne, swobodę rozwoju gospodarczego, zapewniający budowę europejskiego kraju zintegrowanego ze światem. Blok „Nasza Ukraina” zapewnił Wiktorowi Juszczence zwycięstwo w wyborach prezydenckich w 2004 roku¹³. Naród ukraiński pokazał wówczas światu, że potrafi walczyć o demokratyczne prawa poprzez masowy udział w „pomarańczowej rewolucji”, która

10 Tamże, s. 72-88.

11 *Euroregion Bug, Problemy współpracy przygranicznej Polski, Białorusi i Ukrainy*, red. M. Batowski, Lublin 1995, s. 54-55.

12 D. Gibas-Krzak, *Ukraina między Rosją a Polską*, Toruń 2004, s. 40.

13 T.A. Olszański, *Wybory parlamentarne na Ukrainie 2002*, Prace Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2003, nr 8, s. 12-15.

przyniosła Ukrainie sympatię i poparcie wielu państw. Dzisiaj jednym z najważniejszych społecznych problemów na Ukrainie jest zapewnienie bezpieczeństwa ekonomicznego i perspektyw rozwoju gospodarczego na najbliższą przyszłość.

Mapa administracyjna współczesnej Ukrainy (część zachodnia)